

2018-087

Archeologienota Veurne Zwarte Nonnen

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

14-6-2018

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Veurne Zwarte Nonnenstraat 28 (provincie West-Vlaanderen), gelegen binnen de afgebakende archeologische zone van de historische stadskern van Veurne, waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 300m² of meer bedraagt en de bodemingrepen groter zijn dan 100m², dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het plangebied is 1679m² groot en kent een noordzuid georiënteerde, min of meer rechthoekige vorm. Het betreft een oude kloostersite, met in de noordoostelijke zone een U-vormige pandgang rond een binnenkoer met in het zuiden de kloosterkapel, waartegen aan de westelijke zijde enkele gebouwen zijn bijgebouwd. De noordwestelijke hoek en het zuidelijke deel van het plangebied zijn niet bebouwd en zijn begroeid met gras. Het westelijke deel van de kapel is onderkelderd.

Het plangebied is gelegen in de stadskern van Veurne, op de locatie van het klooster van de Zwarte Zusters, die zich hier vestigden rond 1500. Hoe de site er voordien uitzag is niet gekend. De oorspronkelijke kloostergebouwen raakten beschadigd tijdens de Eerste Wereldoorlog en werden nadien heropgebouwd. De kloosterkerk werd vroeger al afgebroken en begin 18de eeuw vervangen door de huidige kapel. Deze kapel en de huidige kloostergebouwen bevinden zich vermoedelijk niet exact op dezelfde plek als de oorspronkelijke gebouwen. Zo zou de eerste kapel zich oorspronkelijk ten noorden van het klooster hebben bevonden, momenteel ligt deze ten zuiden ervan. Het zuidelijke deel van het terrein is momenteel niet bebouwd, hoewel hier tot voor kort ook een aantal gebouwen aanwezig waren. Of deze voor een grote bodemverstoring gezorgd hebben, is niet duidelijk. Er kan een hoog archeologisch potentieel toegekend worden aan het plangebied. Het is gelegen tussen de ringwalburg uit de 9de eeuw in het oosten (Zwarte Nonnenstraat komt overeen met de begrenzing ervan) en de stadsversterking in het westen. Deze structuren zijn ouder dan het 16de-eeuwse klooster en tonen aan dat het terrein een lange middeleeuwse geschiedenis kan herbergen. Een eerste, beperkte archeologische weerslag hiervan werd reeds aangesneden bij eerdere archeologische interventies in de jaren 1980-1990-2000 op en nabij het plangebied, waarbij laatmiddeleeuwse sporen werden aangetroffen. Afgaande op het huidige maaiveldniveau (+6,00m TAW) en het vermoedelijke oorspronkelijk maaiveld (+4,00m TAW) kan een archeologisch pakket van bijna 2m dik verwacht worden.

De bestaande gebouwen worden omgevormd tot een hotel. Hiertoe zal over het volledige gebouwenbestand de bestaande vloer worden uitgebroken om een nieuwe betonvloer plus isolatie en chape te plaatsen. Er kan hierbij uitgegaan worden van een algemene bodemingreep tot ca. 40cm onder het huidige looppniveau. Plaatselijk wordt er dieper uitgegraven voor de aanleg van een riolering in enkele smalle sleuven (zie situering op rioleringsplan). Deze worden tot ca. 60cm onder het vloerniveau aangelegd. In de noordwestelijke en zuidwestelijke zone wordt een septische put voorzien, waar tot ca. 3m diep zal uitgegraven worden. In het zuidelijke gedeelte wordt een parking in grasdallen aangelegd met 18 parkeerplaatsen. Boven de meest westelijke parkeerplaatsen, tegen de westelijke perceelsgrens, wordt vervolgens een gebouw opgetrokken dat gefundeerd wordt op schroefpalen. Voor de aanleg van de parking zal tot ca. 50cm verstoord worden, de palen zullen

plaatselijk een stuk dieper in de bodem gaan. Tegen de noordgevel van het centrale, meest westelijke gebouw wordt een kleine aanbouw voorzien, die dienst zal doen als uitbreiding van de voorziene keuken. Ook hier zal een bodemverstoring plaatsvinden voor de aanleg van funderingen en de vloer. Waar geen parking, nutsvoorzieningen of een aanbouw voorzien wordt, worden de aanwezige groenzones behouden. Algemeen genomen zullen er op quasi het volledige plangebied bodemingrepen plaatsvinden, zij het wisselend van diepte: tot 40cm binnen in de gebouwen voor aanleg van nieuwe vloeren, tot 60cm waar de rioleringen worden aangelegd (zowel binnen als buiten de gebouwen), tot 50cm op de plek van de parking, tot 50 à 80cm op de plek van de noordelijke aanbouw, tot 3m op de plek van de septische putten, tot meerdere meter op de plek van de schroefpalen voor de zuidwestelijke nieuwbouw.

Het plangebied kent een hoge archeologische verwachting voor wat betreft stedelijke sites vanaf de 9de eeuw tot heden. Er kan een complexe stratigrafie verwacht worden op het terrein. Gezien de aanwezigheid van een klooster dat teruggaat tot begin 16de eeuw, is de kans bestaande dat er menselijke bijzettingen aanwezig zijn in de ondergrond. Aangezien de bovenste archeologische restanten zich in dergelijke stadscontexten soms heel ondiep onder het huidige maaiveld bevinden, is de kans zeer groot dat er belangrijk archeologisch erfgoed vernield zal worden bij de werken. Omdat op basis van enkel het bureauonderzoek de aan- of afwezigheid van een archeologische site, en de aard en bewaringstoestand ervan, echter niet precies kan aangetoond worden, is een verder vooronderzoek noodzakelijk. Dit verder vooronderzoek zal ongetwijfeld relevante kennisvermeerdering genereren voor zowel de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van de stad Veurne, waarvan de geschiedenis minstens teruggaat tot de 9de eeuw, als voor de ontwikkeling van de site zelf voorafgaand het oprichten van het klooster, én voor de evolutie van de kloostergebouwen sinds begin 16de eeuw. Dit verder vooronderzoek dient in uitgesteld traject te gebeuren, aangezien het zal plaatsvinden in en rond een beschermd monument. Het voorafgaand uitvoeren van een destructief archeologisch onderzoek, nog voor bekend is of er een vergunning voor de geplande werken kan verkregen worden, moet vermeden worden om het bodemarchief op dergelijk belangrijke historische plaatsen niet onnodig te verstoren.

Gezien de ligging in een stadscontext, waarbij een complexe stratigrafie verwacht wordt, met het voorkomen van puinpakketten, funderingen, vloeren,... in de bodem, is het uitvoeren van een verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefputten en -sleuven, de enige relevante onderzoeksmethode om deze site te onderzoeken. De modaliteiten van dit verder vooronderzoek met ingreep in de bodem worden hieronder behandeld.

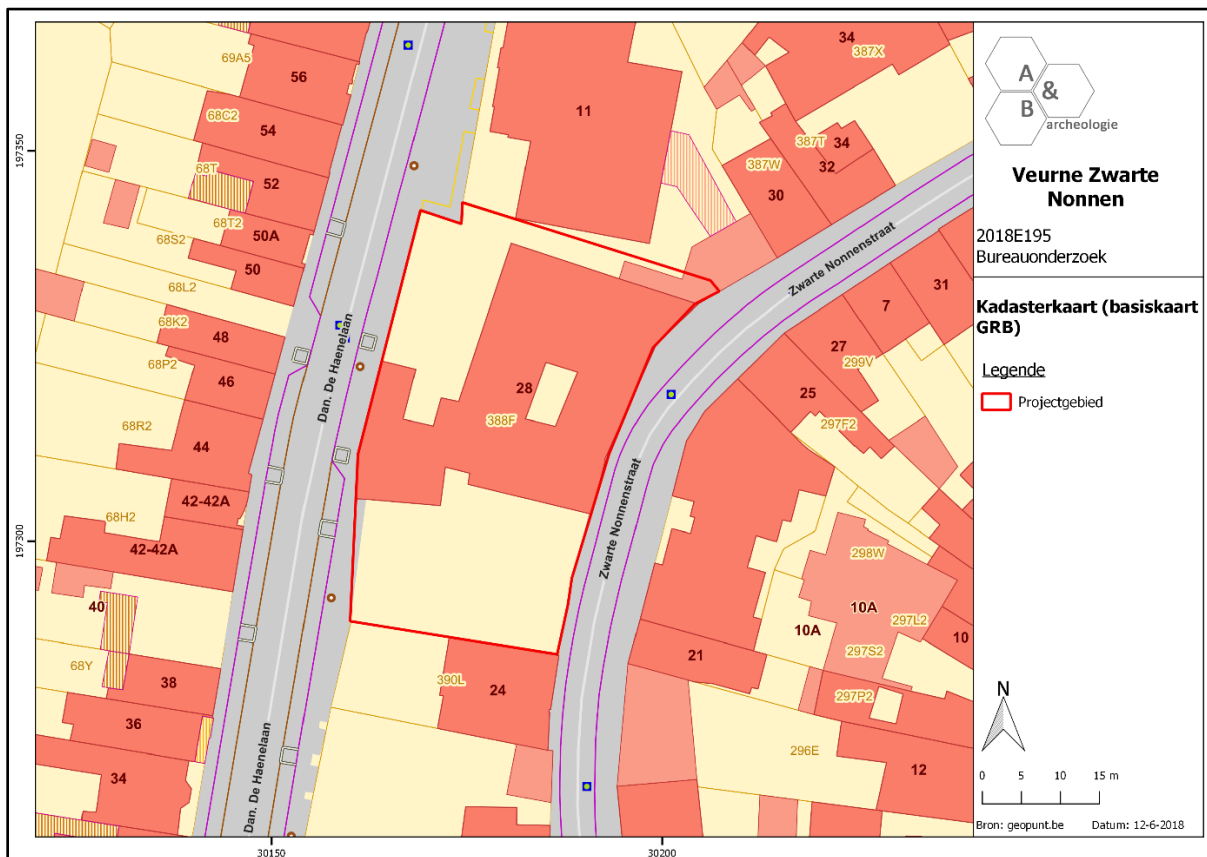
2. Administratieve gegevens en afbakening

Locatiegegevens: Veurne Zwarte Nonnenstraat 28

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 30160,1 en Y: 197285,52; X: 30207,3 en Y: 197343,40

Kadastergegevens: Veurne, afdeling 1, sectie A, perceel 388F

Het plangebied is 1679m² groot. Verspreid over het volledige plangebied worden proefputten en -sleuven aangelegd, op enkele strategische plekken die het meest verstoord zullen worden door de werken.

Figuur 1 Aanduiding van het plangebied op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

3. Vraagstelling

Het doel van de onderzoeken is het achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn, hoe de stratigrafie in elkaar zit, en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
- Hoeveel archeologische niveaus zijn te onderscheiden, en op welke diepte bevinden deze zich?
- Zijn er sporen aanwezig die in verband kunnen gebracht worden met
  - de vroegmiddeleeuwse stadswording van Veurne?
  - de 9de-eeuwse ringwalburg?
  - de stadsversterking?
  - stedelijke bebouwing die dateert van voor de inrichting als kloostersite?
  - de oorspronkelijke, 16de-eeuwse kloosterinrichting?
  - menselijke bijzettingen die horen bij het klooster?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
- Is een behoud in situ mogelijk, en zo ja, hoe kan dit gerealiseerd worden?
- Is een vervolgonderzoek noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefputten en -sleuven, gezien de ligging van het plangebied in een stedelijke context met een complexe verticale stratigrafie, de meest aangewezen methode is om het plangebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op de boven- en onderstaande figuren. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methode dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Specifiek wordt verwezen naar hoofdstukken 8.6.1 en 8.6.3 van de *Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 2.0)*. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

De proefsleuven en proefputten worden ingeplant rekening houdend met de aard van de geplande werken en de huidige bebouwing. Volgende configuratie wordt voorgesteld:

- Werkput 1:
  - ➔ Proefput van 4 bij 4m op de locatie van de noordelijke septische put.
  - ➔ Deze wordt volledig stratigrafisch opgegraven tot op een diepte van 3,20m onder maaiveld (20cm onder de verstoringsdiepte), of minder diep indien de moederbodem hoger wordt aangetroffen.
  - ➔ Indien de diepte van de proefput de natuurlijke ondergrond in stratigrafisch primaire positie niet bereikt, worden per proefput enkele boringen of sonderingen tot in de natuurlijke ondergrond in stratigrafisch primaire positie geplaatst om de stratigrafie in kaart te brengen, indien dit relevant is voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen.
- Werkput 2:
  - ➔ Proefput van 1 bij 1m op de locatie van de geplande riolering in het westelijke kloostergebouw.
  - ➔ Deze wordt manueel opgegraven tot op een diepte van 0,80m onder maaiveld (20cm onder de verstoringsdiepte).
- Werkput 3:
  - ➔ Proefput van 1 bij 1m op de locatie van de geplande riolering op het kruispunt van het noordelijke en het oostelijke kloostergebouw.
  - ➔ Deze wordt manueel opgegraven tot op een diepte van 0,80m onder maaiveld (20cm onder de verstoringsdiepte).
- Werkput 4:
  - ➔ Proefsleuf van 5 bij 2m op de locatie van de noordelijke uitbreiding.
  - ➔ Deze wordt aangelegd tot op het eerste archeologische niveau. Indien dit hoger ligt dan 1,00m onder maaiveld (20cm onder de verstoringsdiepte) dan wordt plaatselijk gepeild naar de stratigrafie tot op een diepte van 1,00m onder maaiveld. Indien dit

lager ligt dan 1,00m onder maaiveld, dan wordt de diepte van deze sleuf beperkt tot 1,00m onder maaiveld.

- Werkput 5:
  - ➔ Proefput van 4 bij 4m op de locatie van de zuidelijke septische put
  - ➔ Deze wordt volledig stratigrafisch opgegraven tot op een diepte van 3,20m onder maaiveld (20cm onder de verstoringsdiepte), of minder diep indien de moederbodem hoger wordt aangetroffen.
  - ➔ Indien de diepte van de proefput de natuurlijke ondergrond in stratigrafisch primaire positie niet bereikt, worden per proefput enkele boringen of sonderingen tot in de natuurlijke ondergrond in stratigrafisch primaire positie geplaatst om de stratigrafie in kaart te brengen, indien dit relevant is voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen.
- Werkput 6:
  - ➔ Proefsleuf van 20 bij 2m op de locatie van de toekomstige parking. De sleuf wordt centraal aangelegd en sluit quasi aan op werkput 5.
  - ➔ Deze wordt aangelegd tot op het eerste archeologische niveau. Indien dit hoger ligt dan 0,70m onder maaiveld (20cm onder de verstoringsdiepte) dan wordt plaatselijk gepeild naar de stratigrafie tot op een diepte van 0,70m onder maaiveld. Indien dit lager ligt dan 0,70m onder maaiveld, dan wordt de diepte van deze sleuf beperkt tot 0,70m onder maaiveld.

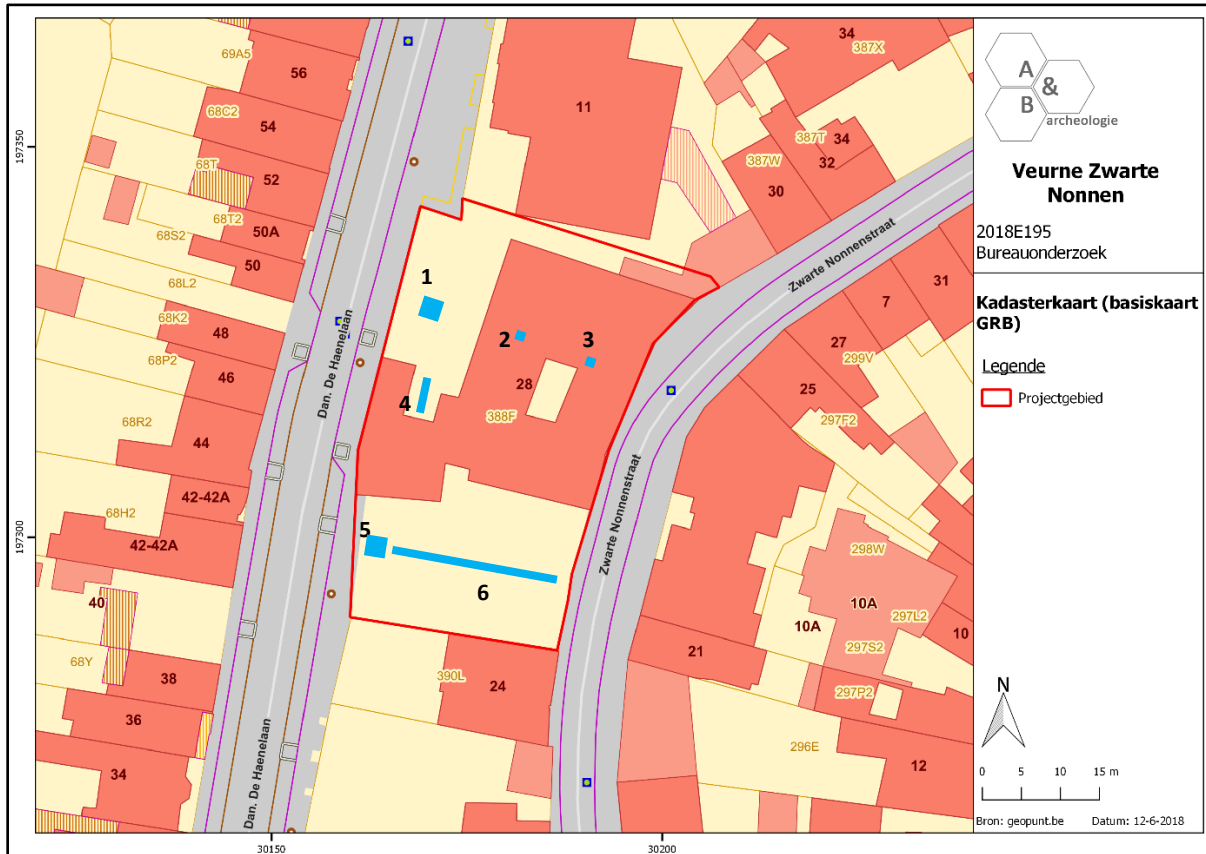
Indien de onderzoeksvragen op basis van bovenstaande werkputtenplan niet afdoende kunnen beantwoord worden, dan kan de uitvoerende erkende archeoloog er tijdens het veldonderzoek voor opteren om extra proefputten of proefsleuven aan te leggen om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen.

De werkputten worden na het onderzoek terug gedicht. Eventuele sporen worden afgedekt met geotextiel, waarboven een pakket van 20cm dik aanvulzand wordt gelegd, zodat bij latere uitgravingen duidelijk wordt dat men het archeologische niveau nadert.

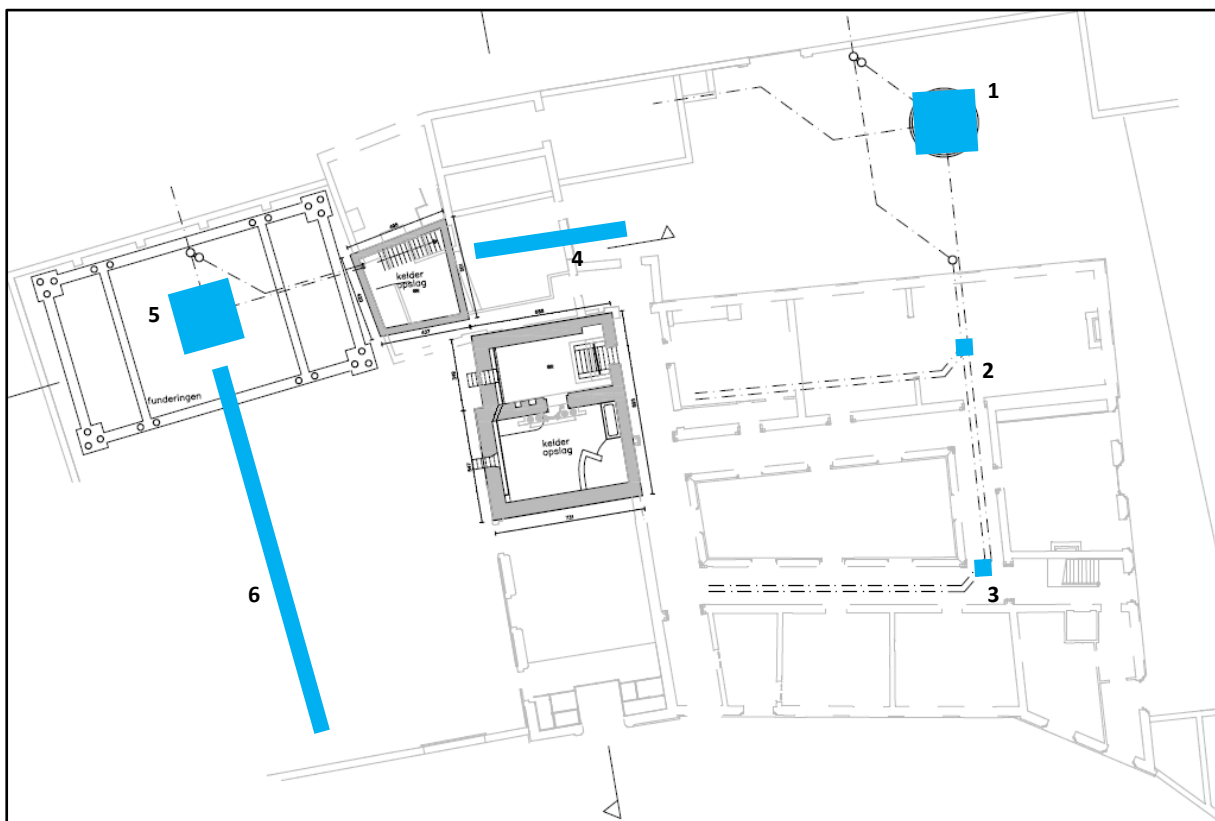
Er wordt in totaal 84m² onderzocht, ofwel 5% van de totale oppervlakte van het plangebied. Gezien de spreiding van de proefputten- en sleuven wordt dit als voldoende ervaren om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden en een correcte inschatting te maken van het archeologisch potentieel van het plangebied. In de proefputten gebeurt de verdieping naar een volgend vlak gebeurt pas als het bovenliggende vlak geregistreerd en onderzocht werd. Bij de verdieping naar de volgende vlakken wordt zoveel mogelijk getracht om muur- en vloerresten ouder dan de 19de eeuw te behouden. Op die manier kunnen ze bij een eventueel verder onderzoek in een groter geheel geplaatst worden.

- Randvoorwaarden

Het onderzoek vindt plaats op een beperkt toegankelijk locatie. De uitvoerder van het verder vooronderzoek is zich ervan bewust dat het terrein niet betreden kan worden met grote graafmachines.

Figuur 2 Indicatief sleuvenplan, geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

Figuur 3 Indicatief sleuvenplan, geprojecteerd op een uitsnede uit het ontwerpplan (bron: initiatiefnemer).

5. Gewenste competenties

Het team moet bestaan uit minstens 2 archeologen waarbij minstens één van de archeologen ten minste 220 werkdagen veldervaring heeft met onderzoek van sites met complexe stratigrafie in stadskern. Beide archeologen hebben minstens 20 werkdagen veldervaring met prospectieonderzoek in stedelijke context. Minstens 1 van de archeologen heeft een gedegen kennis van (post)middeleeuws aardewerk.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen.